

МИСТЕЦТВО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ*

Франкове визначення завдань критики як специфічної галузі літературознавчої науки – мову чуття перекладати на мову розуму – доречно стосовно аналізу художнього тексту загалом. Чимало сучасних науковців прагне розробити матрицю пізнання художнього твору, вказати шлях інтерпретації явищ літературного процесу. У розробці такої матриці багато підводних каменів, адже кожен мистецький твір – це витвір індивідуальної свідомості, продукт незбагненої досі діяльності – творчої. Вихід навчального посібника зnanого і шанованого в науковому світі професора із Кіровограда Василя Петровича Марка “Аналіз художнього твору” (Київ, 2013) – важлива подія в літературознавстві. Це праця, на яку давно чекали не тільки філологи, але й усі поціновувачі художнього слова. Як наблизитися до розуміння ідейного змісту літературного тексту, розкрити неповторність його художньої форми, осягнути авторські одкровення, заглибитися у віртуальну площину мистецького витвору, – це коло тих питань, на які дає відповідь посібник В.П.Марка.

Видання «Аналіз художнього твору» розкриває сутність, принципи, цілі, загальні прийоми вивчення художнього тексту як феномену літератури в її жанрово-стильовому багатоманітні. Посібник має чітку структуру: спочатку окреслюються тео-

ретичні основи розкодування літературних текстів, а далі – на базі творчості конкретних письменників здійснюється дослідження різних родо-жанрових форм від лірики, ліро-епосу до епічних та драматичних форм.

Перший розділ праці В. П. Марка присвячений теоретичним проблемам аналізу художнього твору. Відштовхуючись від ключової тези – аналіз твору в єдності змістових і формальних складників, автор акцентує на концептуально-стильовому методі вивчення літературних зразків, наголошує на особливостях жанрових форм, вибір яких зумовлює система зовнішніх і внутрішніх чинників: художній напрям, життєвий матеріал, традиції і новаторство, види пафосу, форма викладу тексту, вибір героїв, композиція, сюжет, словесні засоби тощо. В.Марко подає чітку й доступну для розуміння дефініцію поняття „аналіз художнього твору”, окреслює принципи, види (методи), способи і прийоми аналізу художнього твору. Справедливим, на наш погляд, є твердження дослідника, що „ключ до таїни художнього слова і літературного твору можна знайти лише на перехресті доброго знання теоретичних основ аналізу феномена словесного мистецтва і вміння бачити всю конкретику й неповторну оригінальність кожного складника його змісту і форми” (с. 50).

У другому розділі праці В.Марко наближається до осягнення таїни поетичного слова. Цей розділ має важливе практичне значення, оскільки аналіз лірики – це процес, який вимагає глибоко-

* Марко В. П. Аналіз художнього твору: навч. посібник / В.П. Марко. – К.: Академвидав, 2013. – 280 с.

© Барчан В., Кузьма О., 2013

го знання специфіки поетичних образів, мотивної структури твору, особливостей його художньої мови. Відомо, що аналіз поетичних зразків викликає значні труднощі в школярів, а подекуди й студентів-філологів. Тому взірці правильного, адекватного розуміння ліричних творів Т.Шевченка, І.Франка, П.Тичини, М.Рильського, Є.Маланюка, Д.Павличка, В.Симоненка, Л.Костенко, І.Драча, В.Стуса та ін., вміщені в посібнику, стануть у нагоді усім поціновувачам мистецтва слова. Варто наголосити, що В.Марко заглиблюється в поетичний світ кожного письменника, звертає увагу на прикметні ознаки авторського стилю. На цих ознаках акцентують і вдало підібрані назви підрозділів, присвячених розгляду окремих творів українських поетів. Наприклад, „Іван Франко – душевна драма зворушення”, „Словесні мережива Павла Тичини”, „Трагічний пафос Євгена Маланюка”, „Дмитро Павличко: формули мудрості”. Правомірною є думка вченого, що під час аналізу лірики слід відштовхуватися від жанрової природи твору.

У третьому розділі рецензованого видання розглядаються особливості аналізу епічних творів. Автор обрав для конкретного вивчення художні тексти Г.Квітки-Основ'яненка, М.Коцюбинського, В.Стефаніка, В.Винниченка, М.Хвильового, О.Довженка, О.Гончара, П.Загребельного, Гр.Тютюнника. В.Марко слушно зазначив, що „аналіз, інтерпретування, розкодування й оцінювання твору потребують спроможності прожити, увійти в атмосферу його художнього світу, відчутти й зрозуміти його як цілісність, виміряти художнім ідеалом” (с. 140). Тільки так „він відкриється дослідникові як феномен духу, витвір часу й таланту автора” (с. 140). Системне аналітичне дослідження творів українських митців, репрезентоване у посібнику, виявляє найважливішу, на наш погляд, рису в дослідницькій манері В.Марка – вміння заглибитися у творчу лабораторію письменника, в атмосферу його неповторного художнього світу, пропустити все відчуте не тільки через розум, але й серце. Виклади автора видання – це завжди пульсуюча думка, що породжується ритмами інтенсивного духовного шукання, бажанням відчутти енергетику слова, відкрити закодовані смисли мистецьких витворів.

Цікавими, новаторськими є спостереження В.Марка над „текстами, адресованими глядачам”, – драматичними творами. Останній розділ навчального посібника присвячений дослідженню п'єс І.Карпенка-Карого, Лесі Українки, В.Винниченка. Автор підкреслює, що специфіку драматичних творів визначають насамперед ті ознаки, що „народжуються на перехресті дії і слова” (с. 233): взаємодія мовлення персонажів і автора (ремарки), єдність слова і вчинків персонажів, майстерність їхніх діалогів і монологів, розвинутість конфлікту, динаміка сюжету, майстерність мовленнєвих характеристик дійових осіб та ін. Окреслені параметри драматичного тексту створюють відповідний простір для об'єктивної інтерпретації цієї родової форми. Серед зразків аналізу драматичних творів хочемо звернути окрему увагу на дослідження драми-феєрії Лесі Українки „Лісова пісня”. В. Марко подає новий ракурс вивчення цього шедевра української драматургії, акцентуючи на конфлікті і взаємодії цінностей у художнього просторі твору. Змістовними є й акценти, наголошені в аналізі драм В.Винниченка „Брехня” і „Пророк”.

До видання додано й термінологічний словник, в якому подаються визначення ключових літературознавчих понять, що застосовуються в аналізі художнього твору. Дефініції понять чіткі, зрозумілі.

До безперечних плюсів рецензованої праці слід віднести системний, концептуальний виклад матеріалу, логічність, послідовність літературознавчого аналізу усіх родо-видових форм. Вважаємо, що посібник В.Марка – це видання, яким скористаються як учні середніх шкіл, так і студенти вищих закладів освіти, всі, хто працює у царині філології. Сподіваємося, що талановитий учений і надалі поповнюватиме фонд українського літературознавства своїми глибокими аналітичними розвідками, сповненими енергетикою наукових осяянь та художніх відкриттів.

*Валентина Барчан,
професор, завідувач кафедри
української літератури УжНУ*

*Оксана Кузьма,
доцент кафедри української літератури УжНУ*